

Методичний коментар до уроку “Щедрик, щедрівочка”

Співучий килим

Пісенне вітання

Запропонуйте дітям пригадати мелодії колядок, наспівати вітання на мелодію однієї колядки.

- Які рухи підходять до такого привітання?

Картина нитками

Помилуйтеся гобеленом “Коляда” сучасної майстрині Ольги Пілюгіної.

Картини можна створювати не лише на полотні пензликом, а й вовняними нитками за допомогою спеціальних пристроїв — килимарських верстатів. Такі килими-картини (гобелени) — справжні твори мистецтва. Майстрині ніколи не повторюють зображення, так само, як і художники не пишуть однакових картин.

Гобелен — безворсовий килим із сюжетною або орнаментною композицією, витканий вручну. Це один із різновидів декоративно-прикладного мистецтва.

Свято наближається! Ось воно — у Різдвяній зірці, в усмішках колядників, у снігу з українськими візерунками, яскравому світлі місяця й зірок.

Зимно. По селу йдуть святково вбрані колядники із зіркою та рушником — традиційними атрибутами Різдва, які дійшли до нас із давніх давен. Юнаки та дівчата виконують колядки, акомпанують собі веселими дзвониками, їх радо зустрічають у кожній хаті.

- Що вас здивувало? Як гадаєте, чи швидко майстриня може створити гобелен?
- Які атрибути святкування Різдва зображені?
- Уявіть себе поряд із колядниками. Який настрій панує на картині? Яка музика лунає? Якими музичними інструментами можуть користуватися колядники?
- Чи чекають колядників у хатах? Як ви це зрозуміли?
- Інсценізуйте з друзями ходу колядників. Яку колядку ви заспіваєте? Як вдягнетесь? Що візьмете із собою?

Знайомимося з художником

Ольга Пілюгіна — українська художниця, членкиня Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Авторка понад 100 унікальних гобеленів.

Ольга Пілюгіна плідно працює над збереженням та розвитком традицій українського гобелена, проводить майстер-класи та передає свій досвід і майстерність молодому поколінню. Викладаючи у Національному університеті “Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка” на кафедрі образотворчого та декоративного мистецтва, навчає майбутніх художників, досліджує український орнамент. Розробляє нові сучасні пізнавані авторські композиції, розвиваючи традиційні народні форми. Власноруч створює гобелени у традиційний спосіб.

З 2005 по 2015 рр. працювала викладачем Полтавської дитячої художньої школи. Ольга Євгенівна авторка посібника “Школа ремесел. Соломоплетіння. Килимарство” видавництва “Шкільний світ”.

Твори Ольги Пілюгіної є в колекціях Посольства України в Республіці Болгарія, Дніпропетровського історичного музею ім. Яворницького, Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) ім. Миколи Ярошенка, Національного університету “Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка” та в інших державних, корпоративних і приватних колекціях.

Подивимося, як Ольга Пілюгіна працює над гобеленом.

- Як ви уявляли роботу над гобеленом до того, як подивилися відео?
- Що ви вже знали, а що для вас нове?
- Як гадаєте, чи можна створити гобелен швидко?
- Дізнайтеся, як художники втілюють свій задум (*думки, ескіз, добирання ниток, створення гобелену на верстаті*).
- Чи можуть майстри обійтися без ескізу? Чому?

Колядка дзвонів

Знайомимося з композитором

Микола Леонтович — український композитор, хоровий диригент, громадський діяч, педагог. Автор широковідомих хорових обробок українських народних пісень “Щедрик”, “Дударик”, “Ой, з-за гори кам’яної” та інших.

Основою музичної спадщини Леонтовича є хорові мініатюри — неперевершені обробки українських народних пісень, які й донині виконують усі українські хори в Україні й діаспорі.

Щедрик

“Щедрик” — українська народна різдвяна пісня, яка стала відомою в обробці **Миколи Леонтовича**. Знана вона не лише в Україні, а й у всьому світі під назвою “Дзвінка колядка” чи “Колядка дзвонів” (Call Carol, Carol of the Bells). Композитор час від часу звертався до роботи над твором упродовж усього життя. Мабуть, тому в ньому немає жодної зайвої нотки, а оркестровки вражають своєю мелодійністю, кожен музичний інструмент — на своєму місці та гармонійно поєднується з іншими. Уявіть: найдавніша колядка “Щедрик” звучить у всьому світі вже понад 100 років!

Кирило Стеценко, український композитор, хоровий диригент і громадський діяч, так сказав про роботу композитора: “Він — ніби різьбяр у музиці, що творить найтонші музичні вартості, неначе мережива із шовку. Його техніка ... така “ажурна”, ніби тонка різьба із золота, прикрашена самоцвітним камінням. Леонтович бере невеличку річ ... і так вичеканить, що просто диву даєшся: маленьку простеньку мелодію він розгорне на широку картину з безліччю найрізноманітніших барв”.

Уперше “Щедрик” виконав хор Київського університету в 1916 році. А вже в 1921-му різдвяну пісню було виконано в Карнегі-Холл у Нью-Йорку. Вона так сподобалась американцям, що в 1936 році Пітер Вільговський, українець за походженням, переклав “Щедрика” англійською і дав йому назву “Carol of the bells”. Саме в цьому варіанті пісня набула всесвітньої слави.

Послухаємо “Щедрик”: спочатку тільки мелодію, щоб відчути голос кожного музичного інструмента.

Музика розгортається хвилями, мелодія поволі набирає енергії та сили, звучання поступово стає голоснішим. Так композитор створює враження, що колядники йдуть від хати до хати — ось вони ще далеко-далеко, поступово наближаються, а потім музика знову стихає — колядники пішли далі.

- Імпровізація “Танцюємо музику” — діти показують музику рухами. Запропонуйте поміркувати, як рухами показати поступове розгортання мелодії (поволі вставати, робити хвилеподібні рухи руками тощо).
- Як розпочинається музика? Чому композитор вирішив розпочати її саме із дзвоників?
- Які музичні інструменти ми чуємо? Як ви гадаєте, чому саме такі інструменти використав композитор?
- Які звуки нам хочеться додати? *Запропонуйте дітям дібрати відповідні музичні інструменти й підіграти на них.*
- Поміркуйте, чому “Щедрика” назвали колядкою дзвонів.

Слухаємо “Щедрик” у виконанні оркестру та хору. Зазвичай колядки виконують а капела, мабуть, тому колядку виконують по особливому — коли вступає хор, музичні інструменти затихають і мелодію веде голос. Тож музика й голос гармонійно поєднуються, доповнюють одне одного.

- Про що йдеться в пісні?
- Що в ній є незвичайного?
- Як композитор створює святковий настрій?
- Виконайте вправу “Я — диригент” — кожен уявіть себе диригентом і передайте під музику його рухи.
- Послухайте різні варіанти виконання колядки. Яке виконання “Щедрика” вам подобається найбільше? Яке найбільше здивувало? Чому?
- Чому зазвичай колядки виконують без музичного супроводу?

Запропонуйте дітям намалювати ілюстрацію до колядки.

- Що саме варто зобразити, щоб усі впізнали знаменитого українського “Щедрика”?

Двовзір

“Щедрик” не перестає дивувати митців — саме цій різдвяній колядці присвятив свою [картину](#) український майстер двовзорів (картин із подвійним змістом) **Олег Шупляк**.

- Які атрибути святкування Різдва ви бачите на картині?
- Як ви думаєте, чому художник зобразив не місто, а село?
- Чи чекають колядників у хатах? Як ви це побачили?
- Як можна зрозуміти, що події відбуваються в Україні?
- Що ви побачили на картині? Розкажіть за нею, як у нас святкують Різдво.

Як ми дізналися, що картина присвячена саме “Щедрику”? Адже на Різдво виконують різні колядки. На полотні можна знайти портрет автора унікального твору Миколи Леонтовича. Придивіться уважно. Чи знайшли ви його?

- Куди дивиться композитор?
- Про що думає?
- Який у нього настрій?
- Як ви думаєте, чи подобається йому сучасна Україна?
- Що ми маємо робити, щоб зберігати традиції нашого народу і щоб українську музику й надалі знали в усьому світі?

Вокальна та інструментальна музика

Ви вже помітили, що одну музику виконують лише музичні інструменти, тому її називають **інструментальною**. Під час виконання іншої до музичних інструментів долучається голос людини — це **вокальна музика**. Коли мелодію веде голос людини без супроводу музичних інструментів, то вокальна музика називається **а капела**.

Інструментальну музику можна почути під час балетних вистав, вокальну — під час виконання опер, драматичних і лялькових вистав. А в яких виставах артисти ще й танцюють?

- У яких театрах відбуваються ці вистави?
- Нещодавно у класі ви готували міні-виставу. Які персонажі виконували вокальні партії?
- Пригадайте, яку вокальну та інструментальну музику ви вже слухали цього року? Які твори вас найбільше вразили? Чому?

Ритмічні дзвіночки

Візьміть різні дзвіночки й дослідіть їхній звук.

- Як упізнати звук дзвіночків?
- Чи однаковий у них голос?
- Від чого він залежить?
- Чи одразу звук дзвіночків припиняється? Чому?

Виконувати ритм дзвіночками складно, тому зробимо музичний інструмент, який нагадує звук дзвіночків — водофон (див. урок 6, с. 14–15).

Створіть із друзями оркестр дзвіночкових склянок. Виконайте ритм “Щедрика”.

Поекспериментуйте — виконуйте ритм так, щоб утворювалися різні звуки. У вас буде неперевершений оркестр!

- Придумайте ритм святкового привітання й запишіть його.

Ми — щедрувальники

Домовтеся, як ваша група виконуватиме пісню “Щедрик”: під музичний супровід ваших саморобних музичних інструментів, під фонограму мінус чи а капела. Потренуйтеся, а потім покажіть свій виступ іншим групам.